

FRÁSÖGN

af fundi Evrópuráðsþingsins í Strassborg 18.–22. apríl 2016.

Af hálfu Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins sóttu fundinn Karl Garðarsson, formaður, Valgerður Gunnarsdóttir, varaformaður, og Ögmundur Jónasson, auk Vilborgar Ásu Guðjónsdóttur ritara. Helstu mál á dagskrá voru flóttamannavandinn í Evrópu, mannréttindi flótta- og farandverkamanna á vestanverðum Balkanskaga og mat á aðgerðum sem ætlað er að auka þátttöku kvenna í stjórnámálum. Þá fóru fram utandagskrárumræður um flóttamannasamning Evrópusambandsins við Tyrkland, Panama-skjölin og traust almennings á lýðræðiskerfinu, og brýna þörf á að taka á veikleikum öryggiskerfa Evrópuríkja eftir hryðjuverkaárásirnar í Brussel 22. mars sl.

Þingið gerir alvarlegar athugasemdir við flóttamannasamning Evrópusambandsins og Tyrklands frá 18. mars sl. í ályktun um samninginn. Dregið er í efa að samningurinn sjálfur og framkvæmd hans standist alþjóðleg mannréttindalög. Gríska hæliskerfið hafi ekki getu til að afgreiða hælisumsóknir á viðunandi máta, varðhald hælisleitenda á grísku eyjunum samræmist að öllum líkindum ekki mannréttinasáttmála Evrópu og Tyrkland veiti hælisleitendum ekki þá vernd sem alþjóðalög krefjast. Beint er til Grikkja að hneppa hælisleitendur ekki sjálfkrafa í varðhald og fylgja að öllu leyti lögum landsins og Evrópu- og alþjóðalögum varðandi bæði ástæður og skilyrði varðhalds hælisleitenda. Mælt er til þess að Evrópusambandið og aðildarríki þess framfylgi samkomulagi sínu frá 20. júlí 2015 um flutning flóttamanna frá Grikklandi og Ítalíu til annarra ríkja sambandsins, óháð þróun í framkvæmd samningsins við Tyrkland. Loks er kallað eftir að Tyrkland vísi flóttafólki sem kemur frá Grikklandi ekki aftur þangað sem líf þess eða frelsi kann að vera í hættu og tryggi að alþjóðlegir staðlar séu að fullu virtir við móttöku og afgreiðslu umsókna flótta- og farandverkamanna.

Í ályktun um mannréttindi flótta- og farandverkamanna á vestanverðum Balkanskaga biður þingið Makedóníu, Serbíu, Króatíu, Slóveníu, Grikkland og Austurríki um að vísa fólki ekki aftur þangað sem líf þess eða frelsi kann að vera í hættu, í samræmi við mannréttinasáttmála Evrópu. Þá er umrædd lönd beðin um að innleiða ekki stefnu sem svipti flóttamenn aðgangi að vernd vegna þjóðernis eða vegna handahófskenndra ástæðna og tryggi að lögreglu- og öryggissveitir framkvæmi landamæraeftirlit án þess að grípa til óhóflegrar valdbeitingar. Einnig eru þau beðin um að tryggja að móttökustöðvar veiti viðeigandi aðbúnað fyrir hælisleitendur og að hæliskerfi séu í samræmi við meginreglur alþjóðlegra mannréttindalaga.

Ögmundur Jónasson tók þátt í utandagskrárumræðum um Panama-skjölin fyrir hönd síns flokkahóps. Hann sagði nýlegar uppljóstranir um aflandsfélög á Panama ekki koma á óvart í sjálfu sér, fólk hafi vitað af tilvist falins fjármálaheims. Yfirgengilegt umfang þessarar starfsemi hafi hins vegar komið á óvart. Nýlegir viðburðir á Íslandi, fjöldamótmæli og krafa um afsögn stjórnámalamanna sem tengjast Panama-skjölnum, endurspeglu mikla reiði almennings yfir þeim raunveruleika að eitt gildi fyrir almenning og annað fyrir auðkýfinga, sem leggi ekki sitt af mörkum til velferðarkerfisins. Viðbrögð almennings séu tákn um heilbrigt lýðræði.

Þingið ályktaði um brýna þörf á að taka á veikleikum í öryggiskerfum Evrópuríkja og efla aðgerðir gegn hryðjuverkum. Í ályktun sinni sagði þingið að hryðjuverkaárásirnar í Brussel 22. mars sl. hafi að hluta komið til vegna veikleika í kerfum Belgíu, Evrópusambandsins og alþjóðasamfélagsins. Það hefði sýnt sig að samræming aðgerða innan stjórnkerfis Brussel-borgar væri ekki nægilega skilvirk til að bregðast við nútíma öryggisþörfum. Lýst er yfir áhyggjum af vaxandi fjölda Evrópubúa sem ganga til liðs við hryðjuverkasamtök, ekki síst frá Frakklandi, Þýskalandi, Bretlandi, Belgíu, Danmörku og Svíþjóð. Belgía sé orðin að miðstöð liðssöfnunar öfgaíslamista og versnandi staða Daesh-samtakanna gæti leitt til enn þá verri þróunar í þessum efnunum. Vegna skorts á pólitískri leiðsögn til að tryggja nauðsynlega samhæfingu og samstarf milli

mismunandi löggæslu- og öryggisstofnana treysti lögreglan sér ekki til að fara inn á kveðin svæði í evrópskum borgum þar sem öfgahyggja þrífist og hryðjuverkamenn eflist. Þingið kallar eftir auknu samstarfi, samræmingu og upplýsingamiðlun á milli evrópskra löggæslu- og öryggisstofnana, sem og alþjóðlegra, framkvæmd öflugra aðgerða og forvarna gegn öfgahyggju og öflugrar öryggisstefnu Evrópusambandsins. Ögmundur tók þátt í umræðum um málið fyrir hönd síns flokkahóps. Hann lagði áherslu á mikilvægi þess að tryggja jafnvægi milli aukinnar löggæslu og öryggisráðstafana annars vegar og vernd frelsis einstaklingsins hins vegar. Fara ætti hægt í auknar öryggisráðstafanir og leggja meiri áherslu á félagslega aðlögun. Karl Garðarsson, varaformaður nefndar Evrópuráðsþingsins um stjórnmal og lýðræði, tók einnig þátt í umræðunum fyrir hönd nefndarinnar. Hann sagði árásirnar í Brussel ekki vera þær fyrstu og ólíklega þær síðustu í Evrópu. Evrópuríki yrðu að gera sér grein fyrir þessari ógn og gera raunhæft mat á hugsanlegum öryggisglufum. Það væri á ábyrgð stjórnvalda ríkja að vernda líf borgara sinna og lýðræðisleg gildi. Sterkara samstarf og upplýsingamiðlun milli aðildarríkja í baráttunni gegn hryðjuverkum væri nauðsynleg. Ríki utan Evrópu þyrftu einnig að taka þátt í baráttunni. Hryðjuverkastarfsemi virði ekki landamæri og það væri á ábyrgð Evrópuríkja að berjast gegn henni með öllum mögulegum leiðum.

Í ályktun um stjórnmalabátttöku kvenna er mælt til þess að aðildarríki geri ráðstafanir sem stuðli að aukinni þátttöku kvenna í stjórnmalum. Þar á meðal skulu þau íhuga að setja jafnræðisreglu í stjórnarskrár sínar eða kosningalöggjöf. Hvað varðar kynjakvóta og aðrar svipaðar aðgerðir er mælt til þess að löggjöf um framboðslista stjórnmalaflokka miði að því að tryggja jafna þátttöku beggja kynja, að óháðar stofnanir, svo sem kosningadómstóll eða kosningaráð, hafi eftirlit með framkvæmd slíkra aðgerða og að til staðar séu viðurlög við vanefndum.

Ögmundur tók þátt í umræðu um alþjóðlegar ógnir gegn lýðheilsu fyrir hönd síns flokkahóps. Hann sagði að styrkja ætti alþjóðlegar heilbrigðisreglur, framkvæmd þeirra og eftirlit með framfylgni þeirra. Sömuleiðis ætti að styrkja getu Alþjóðaheilbrigðismálastofnunarinnar til að bregðast skjótt við. Ögmundur lagði sérstaka áherslu á mikilvægi þess að gera heilbrigðiskerfi, lyf og bóluefni aðgengileg öllum, með sérstaka áherslu á fátækustu lönd heimsins.

Ögmundur tók einnig þátt í umræðum um nýja tegund farandflutninga sem tengjast loftslagsbreytingum, náttúruhamförum og efna- og kjarnorkurslysum, fyrir hönd síns flokkahóps. Hann sagði að þrátt fyrir augljósar vísbendingar um mikla aukningu í farandflutningum vegna loftslagsbreytinga og annarra þátta tæki enginn alþjóðlegur samningur til allra þátta málsins, einungis pólitískra og öryggistengdra þátta. Alþjóðasamfélagið yrði að vera á tánum í þessu sambandi og líta sérstaklega til fátækustu hluta heimsins.

Loks tók Ögmundur þátt í umræðum um hugverkaréttindi á stafrænum tímum. Hann sagði brot á hugverkarétti í gegnum internetið vissulega glæp sem refsar ætti fyrir líkt og aðra glæpi. Málið væri hins vegar ekki einfalt þar sem internetið væri vettvangur samskipta og að litið væri á öll afskipti af frelsinu sem þar ríkir sem brot á lýðræðislegum réttindum og þar með ógn við mannréttindi. Hann lagði sérstaka áherslu á mikilvægi þess að takast á við málefnið alþjóðlega. Hugverkaréttindi væru á engan hátt yfir gagnrýni hafin né einkaleyfi sem gætu gert fátækari hlutum heimsins ómögulegt að nálgast til að mynda nauðsynleg lyf vegna kostnaðar.

Af öðru sem var samþykkt á þinginu má nefna ályktun um stöðu einstaklinga sem hafa verið hneptir í varðhald í átökunum í Úkraínu, uppbyggingu fræðslu um lýðræði, gyðingaandúð í Evrópu, baráttuna gegn því að börn aðhyllist öfgahyggju, mannréttindi og samræður á milli menningarhópa, samstarfssamning Evrópuráðsins og Þjóðarráðs Palestínu og rökin gegn því að Evrópuráðið leggi fram bókun sem felur í sér nauðungarráðstafanir í geðlækningum. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins og á vefsvæðinu www.assembly.coe.int.